

KILPAILULAINSÄÄDÄNNÖN HUOMIOIMINEN SUOMEN SATAMAT RY:N TOIMINNASSA - toimintaperiaate

1 Kilpailulainsäädäntö ja Suomen Satamat ry

1.1 Toimintaperiaatteen tarkoitus

Toimialajärjestönä Suomen Satamat ry kokoa yhteen suomalaisia satamanpitäjiä (satamayhtiöitä) ja ajaa niiden etua. Toimialajärjestö voi tarjota ympäristön myös lainvastaiselle kilpailijoiden väliselle yhteistyölle. **Tämä toimintaperiaate on laadittu sen varmistamiseksi, että Suomen Satamat ry:n toiminnassa noudatetaan kilpailulainsäädäntöä.**

Kilpailulainsäädännön keskeiset säännöt tulee tuntea, ja niitä tulee noudattaa kaikessa Suomen Satamat ry:n toiminnassa. Tässä toimintaperiaatteessa annetaan yleiset suuntaviivat siitä, miten kilpailuoikeuden säännöt tulee ottaa huomioon yhdistyksen hallinnossa, yhdistyksen johdon, satamien johdon ja työryhmien kokouksissa sekä muussa toiminnassa. **Toimintaperiaate koskee sekä Suomen Satamat ry:n henkilöstöä, yhdistyksen johtoa (hallitus), jäseniä sekä muita henkilöitä, jotka osallistuvat Suomen Satamat ry:n toimintaan.**

Toimintaperiaatteen tarkoituksena on myös auttaa tunnistamaan sellaisia tilanteita ja menettelytapoja, joihin tyypillisesti liittyy kilpailuoikeudellisia riskejä. Kilpailusääntöjen soveltaminen edellyttää tapauskohtaista arviointia, joten ohjeistus ei anna tyhjentäviä vastauksia kaikkien mahdollisten tilanteiden varalle.

1.2 Lainsäädäntö

Kilpailulaki (948/2011) tuli voimaan 1.11.2011. Kilpailulain säännökset vastaavat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEUT) kilpailusääntöjä (artiklat 101 ja 102). Kilpailulain lisäksi merkityksellinen on laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista (1077/2016), joka perustuu vastaavaan EU-direktiiviin (2014/104/EU).

Kilpailulakiin on viimeksi tehty merkittäviä päivityksiä 24.6.2021 voimaan tulleilla muutoksilla (210/2021). Muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia toimialajärjestöille. Kilpailulakiin lisättiin uutena sääntelynä seuraamukset menettelyrikkomuksista sekä rakenteellisista korjaustoimenpiteistä, ja lisäksi toimialajärjestöjen seuraamusmaksuja ankaroitettiin. Jos toimialajärjestö ei kykene itse maksamaan sille määrättyä seuraamusmaksua, jäsenyritykset saattavat tietyn edellytyksin joutua maksamaan sen.

Kilpailulain säännös, jonka pohjalta mahdollista kilpailunrajoitusta arvioidaan, on kilpailulain 5 §. Säännöksen mukaan

[s]ellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vaikeuttaa kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy, ovat kiellettyjä.

Kaikki kielto­säännöksen kattamat järjestelyt (eli kilpailua rajoittavat sopimukset, päätökset tai yhdenmukaistetut menettelyt) eivät välttämättä ole sellaisenaan kiellettyjä. Poikkeuksesta

kieltosäännökseen säädetään kilpailulain 6 §:ssä. Kieltosäännöksen kattama järjestely voi olla kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävä, jos toimialajärjestö tai järjestelyyn osalliset elinkeinonharjoittajat voivat osoittaa kaikkien seuraavien ehtojen toteutuvan:

- kilpailua rajoittavasta järjestelystä koituu tehokkuushyötyjä siihen osallistuville
- kiellon piirissä oleva kilpailunrajoitus on välttämätön tehokkuushyötyjen saavuttamiseksi
- syntyvät tehokkuushyödyt koituvat myös kuluttajien hyödyksi
- järjestely ei johda kilpailun eliminoitumiseen markkinoilla.

Mitä vakavammasta kilpailunrajoituksesta on kyse, sitä epätodennäköisempää on, että se olisi puolustettavissa tehokkuusperusteilla. Kilpailijoiden väliset kartelleiksi katsottavat menettelytavat, kuten esimerkiksi hinnoista sopiminen (ml. toimialajärjestön hintasuositukset), tuotantomääristä tai asiakkaiden jakamisesta sopiminen, kollektiivinen boikotti taikka kilpailijoiden välinen tulevaan kilpailukäyttäytymiseen vaikuttava tietojenvaihto ovat todennäköisesti aina kiellettyjä.

Toimialajärjestöjä ja niiden piirissä tapahtuvaa toimintaa arvioidaan lähinnä siitä näkökulmasta, tehdäänkö niissä kilpailijoiden välistä, näiden kilpailukäyttäytymistä yhdenmukaistavaa ja kuluttajille haitaksi koituvaa yhteistyötä. Toiminnan muodolla (muodolliset päätökset, suositukset, vakioehdot, sertifiointi jne.) ei ole merkitystä, vaan arvioinnissa keskitytään siihen, miten toiminta vaikuttaa kilpailuun markkinoilla. Toimialajärjestö voi toimia itse kielletyn kilpailunrajoituksen toimeenpanijana tai se voi tarjota alustan toimialan kilpailijoiden väliselle kielletylle yhteistyölle. Toimintansa luonteen vuoksi toimialajärjestöt ovat kilpailuvalvonnan fokuksessa.

Toimivassa kilpailussa kukin yritys tekee liiketoimintaansa liittyvät ratkaisut itsenäisesti omista lähtökohdistaan. Toimivaan kilpailuun ei kuulu se, että kilpailijat koordinoivat liiketoimintaratkaisujaan, niistä keskustellaan kilpailijoiden kesken etukäteen tai kilpailijat taikka toimialajärjestö kehottavat yrityksiä toimimaan tietyllä tavalla. Toimivassa kilpailussa markkinat ovat toisaalta avoimet uusille kilpailijoille, hyödykkeille ja liiketoimintamalleille ilman, että alalla jo toimivat yritykset yhteistuumin estävät tai vaikeuttavat markkinoillepääsyä.

2 Sallittu toiminta

2.1 Edunvalvonta

Edunvalvontatoiminta on kilpailuoikeuden näkökulmasta sallittua ja hyväksyttävää.

Edunvalvontaa on esimerkiksi tapaamiset sidosryhmien edustajien kanssa sekä oman alan lainsäädäntöön tai viranomaistoimintaan vaikuttaminen aloittein, lausunnoin tai vastaavin keinoin. Suomen Satamat ry:n edunvalvonnan tarkoituksena on vaikuttaa yleisellä tasolla satama-alan toimintaedellytysten parantamiseen sekä varmistaa toimialan intressien huomioon ottaminen esimerkiksi sääntelyhankkeissa tai muissa viranomaishankkeissa. Kilpailulainsäädäntö ei tätä estä.

Kilpailulainsäädäntö sallii sen, että Suomen Satamat ry laatii jäsentensä käyttöön asiakirjamalleja ja mallisopimuksia kuten mallisatamajärjestys. Mallisopimusten tulee olla syrjimättömiä eivätkä ne saa sisältää hintasuosituksia. Kilpailulainsäädännön näkökulmasta myös jäsenten normaali kouluttaminen ja neuvonta on sallittua toimintaa, mutta koulutus- ja neuvontatoiminta ei saa johtaa yritysten itsenäisen päätöksenteon rajoittumiseen tai kilpailulainsäädännön vastaiseen toimintaan (ks. kohta 3).

3 Kilpailulainsäädännön vastainen toiminta

3.1 Kielletty toiminta toimialajärjestöissä

Rajanveto sallitun ja kielletyn yhteistyön välillä ei ole aina yksinkertaista. Toimivassa kilpailussa kukin yritys tekee liiketoimintaansa liittyvät ratkaisut itsenäisesti omista lähtökohdistaan. Siinä vaiheessa, kun yritys tekee liiketoimintaratkaisujaan niin, että se on esimerkiksi keskustellut niistä etukäteen kilpailijoidensa kanssa, paljastanut aikomuksiaan kilpailijoille etukäteen taikka vaihtoehtoisia ratkaisumalleja on koordinoitu toimialajärjestön piirissä, sen liiketoimintaratkaisut eivät enää perustu itsenäiseen päätöksentekoon.

Kilpailunvastainen puuttuminen jäsenyritysten itsenäiseen päätöksentekoon toimialajärjestössä voi ensinnäkin toteutua siten, että toimialajärjestöön kuulumisen jo itsessään edellyttää toimimista tietyllä kilpailua rajoittavalla tavalla. Myös toimialajärjestön kehoitus jäsenistölle toimia tietyllä tavalla voi olla kilpailunvastaista.

Myös kilpailullisesti arkaluontoisen tiedon kerääminen jäsenistöltä ja tietojen raportointi ja jakaminen takaisin jäsenistölle voi vähentää kilpailun epävarmuutta ja olla kilpailunvastaista. Kilpailullisesti arkaluontoisilla tiedoilla tarkoitetaan yritysten liiketoimintaa koskevaa strategista tietoa, joka ei ole julkista. Kilpailullisesti arkaluontoiseksi tiedoksi voidaan lukea esimerkiksi yrityksen tulevia hinnan taikka tuotantomäärien muutoksia. Historialliset tiedot yritysten liiketoimintaratkaisuksista eivät yleensä ole vastaavalla tavalla arkaluonteisia varsinkaan silloin, jos tiedoista ei voi lukea tai päätellä, minkä yksittäisen yrityksen tiedoista on kyse. Kilpailullisesti arkaluontoisen ja ei-arkaluontoisen tiedon rajanveto on tärkeä ymmärtää esimerkiksi, jos toimialajärjestö kerää tilastointitarkoituksessa jäseniltään tietoja näiden liiketoiminnasta.

Toimialajärjestön jäsenyrityksille tarjoama koulutus tai laskenta-apu voi olla kilpailunvastaista, jos sen avulla puututaan yrityksen omassa päätäntävällässä oleviin tekijöihin, kuten katteisiin tai pääoman tuottovaatimuksiin.

Toimialajärjestössä saatetaan laatia alan yleisiä sopimusehtoja, kuten myynti- tai toimitusehtoja. Toimialajärjestössä saatetaan myös luoda erilaisia sertifiointijärjestelmiä, joilla pyritään osoittamaan, että alan yritysten toiminta on laadukasta ja luotettavaa. Molempiin sisältyy riskejä siitä, että ne puuttuvat liiaksi yritysten itsenäisessä päätäntävällässä oleviin seikkoihin ja vaikuttavat kilpailunvastaisesti.

3.2 Kilpailun rajoittaminen

Kilpailulaissa kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, jotka estävät tai rajoittavat kilpailua. Kielto kattaa kaikenlaisen yhteisen sopimisen joko kirjallisesti tai suullisesti. Jopa muiden tekemän sopimuksen passiivinen hyväksyminen katsotaan sopimiseksi.

Kiellettyä kilpailun rajoittamista on myös päättäminen asiakkaan tai asiakasryhmän boikotista.

3.3 Hinnoista sopiminen

Erityisen selvä esimerkki toimialajärjestössä kielletystä keskustelunaiheesta on tuleva tuotteiden tai palveluiden hinnoittelu. **Jokaisen Suomen Satamat ry:n jäsenyhteisön tulee kilpailulainsäädäntöä noudattaakseen määrittää itsenäisesti sopimusehtonsa ja hinnoittelu.**

Hinnoista, niiden korotuksista tai hintaa koskevista muista ehdoista ei saa sopia Suomen Satamat ry:n toiminnassa, kokouksissa tai tapahtumissa, eikä niistä saa keskustella yhdessä muiden satamien edustajien kanssa. Myös markkinoiden jakaminen on kiellettyä.

Suomen Satamat ry ei anna hintasuosituksia. Kilpailulainsäädännössä kielletyiksi hintasuosituksiksi katsotaan esimerkiksi tietyn hintatason tai hinnankorotuksen suositteluinen jäsenille, liian yksityiskohtaisten hintatilastojen julkaiseminen sekä hinnoittelua yhtenäistävät mallisopimukset, hinnoitteluohjeet ja -laskurit.

3.4 Kielletty yhteistyö

Kielletty kartelli yhteistyö voi käytännössä syntyä monella hyvin erilaisella tavalla:

- nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella
- jäsenten välisen vapaamuotoisen tietojen vaihdon seurauksena
- toimialajärjestön päätöksellä, ohjeella tai suosituksella tai
- sillä, että jäsen osallistuu kokoukseen tai muuhun yhteistyöhön, jolla on tosiasiallisesti rajoittava tarkoitus tai vaikutus, eikä jäsen tai hänen edustamansa yritys aktiivisesti irtisanoudu kielletystä yhteistyöstä.

Yhteistyömuotoja, jotka ovat keskenään kilpailemaan tarkoitettujen toimijoiden välillä lähes aina kiellettyjä, ovat muun muassa:

- hintakartellit ja hinnoista sopiminen
- hankintalähteiden tai markkinoiden jakaminen
- kollektiiviset boikotit
- palveluiden rajoittaminen
- luottamuksellisten tietojen vaihto ja tällaisia tietoja sisältävä tilastointi
- myynti- ja markkinointiyhteistyö
- yhteiset tarjoukset.

3.5 Tietojen vaihto

Luottamuksellisen tiedon vaihtaminen kilpailijoiden välillä on kiellettyä. Luottamuksellista on mikä tahansa tieto, jota ei ole saatavissa samalla tarkkuustasolla julkisista lähteistä ja jolla voi olla vaikutusta jäsenten ja heidän työnantajayritystensä kilpailu- ja markkinakäyttäytymiseen. Tällaisten tietojen vaihtaminen olisi omiaan poistamaan normaalin liiketoimintaan liittyvän epävarmuustekijän, joka koskee kilpailevien toimijoiden toiminnan muuttumista.

Suomen Satamat ry:n jäsenet eivät vaihda keskenään sellaisia tietoja, jotka kuuluvat jäsenten liikesalaisuuden piiriin ja joiden perusteella samoilla markkinoilla kilpailevat toimijat voisivat (edes teoriassa) yhtenäistää liiketoimintaansa ja kilpailukäyttäytymistään.

Suomen Satamat ry:n toiminnassa jäsenille ei luovuteta liikesalaisuuksia, eivätkä jäsenet saa sopia, keskustella tai millään tavoin vaihtaa liikesalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja, kuten

- hintoja tai hintaan vaikuttavia tekijöitä koskevia tietoja
- palveluehtoja (mm. toimitusehdot)
- tuotekehittelyä tai innovaatioita
- kaupallisia tai teknisiä liikesalaisuuksia
- investointeja
- kustannuksia ja kustannusrakenteita
- myyntejä ja myynnin volyymejä
- ostoja, ostojen määriä, hankintalähteitä tai ostoalueita
- liikevaihtoja ja markkinaosuuksia

- asiakasmääriä tai -segmenttejä sekä asiakkaiden ostoja
- markkinointia.

3.6 Tietojen kerääminen ja niiden luovuttaminen

Suomen Satamat ry kerää jäseniltään toiminnassaan eri tarkoituksiin tarvitsemiaan tietoja. Tietoja, joiden vaihtaminen jäsenten kesken on kilpailulainsäädännössä kiellettyä, ei sellaisenaan saa luovuttaa jäsenille eikä julkisuuteen. Jäsenille tai julkisuuteen annettavat tiedot Suomen Satamat ry:n on muokattava niin yleisluontoisiksi, ettei tietojen perusteella ketään jäsenyritystä voida tunnistaa tietojen perusteella.

Suomen Satamat ry ei liitä tietoihin eikä muutoinkaan julkaise yhteenvetoja, kommentteja, analyyseja tai huomioita, joiden perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä satamien kilpailukäyttämistä, hinta- tai markkinakehityksestä tai muusta kilpailuoikeudellisesti kriittisistä kysymyksistä.

Suomen Satamat ry:n käyttöön toimitettu luottamuksellinen tieto on käsiteltävä siten, että tietoon eivät pääse käsiksi muut kuin tilastoja tekevät henkilöt tai henkilöt, joiden toimenkuva edellyttää pääsyä yksittäisiin yritystietoihin. Nämä henkilöt eivät saa olla jäsenyritysten edustajia.

3.7 Luottamuksellisen tiedon tilastointi

Satama-alan toimijoiden kilpailu- ja markkinakäyttämiseen vaikuttavan luottamuksellisen tiedon tilastointi Suomen Satamat ry:n toimesta on kiellettyä, jos tilastoitava informaatio on ajankohtaista, sitä ei ole saatavissa julkisista lähteistä, ja sillä on merkitystä yritysten tulevan kilpailukäyttämiseen. Tilastointia ei tee sallituksi tiedon julkaiseminen.

Jäsenet tai heidän edustamansa yritykset eivät saa vaihtaa luottamuksellisia tietoja suoraan, eikä tällaista tietoa saa vaihtua myöskään tutkimuslaitoksen tilastointitoiminnan kautta.

Viranomaisten toimesta tapahtuva tilastointi ei yleensä ole kilpailuoikeudellisesti ongelmallista. Suomen Satamat ry. voi tiedottaa jäsenilleen tällaisesta tilastosta tai välittää viranomaisen tai kolmannen tahon kokoaman tilastojen sisältämiä tietoja edelleen jäsenilleen edellyttäen, ettei Suomen Satamat ry. tässä yhteydessä anna jäsenilleen toimintasuosituksia tai -ohjeita.

Tilastointiin suhtaudutaan kriittisemmin silloin, jos markkinat ovat läpinäkyvät, keskittyneet ja niillä toimii vain harvoja yrityksiä kuin markkinoilla, joilla on paljon tasavahvoja toimijoita.

4 Kilpailulainsäädännön huomioiminen yhdistyksen käytännön toiminnassa

Tapaamiset, niiden yhteydessä käydyt keskustelut ja kilpailijoiden välillä vaihdetut tiedot kiinnostavat kilpailuviranomaisia, sillä kilpailunrajoituksia on joissakin tapauksissa toteutettu toimialajärjestöjen kautta.

Suomen Satamat ry:n toiminnassa on tärkeää noudattaa erityisesti niitä kilpailusääntöjä, jotka koskevat kilpailijoiden välisiä suhteita. **Sellaiset yhdistyksen päätökset, suositukset ja vastaavat toimenpiteet, joilla voi olla satama-alalla toimivien kilpailukäyttämistä yhdenmukaistava vaikutus, ovat kiellettyjä.** Suomen Satamat ry:n kokoukset, tapaamiset ja tilaisuudet suunnitellaan siten, että esityslistalle ei oteta mukaan asioita, joilla saattaa olla vaikutusta yhdistyksen jäsenten tulevaan hinta- ja markkinakäyttämiseen. Tällaisina asioina on lähtökohtaisesti pidettävä tietoa, jota ei ole julkisesti saatavilla ja jolla on merkitystä kilpailu- ja markkinakäyttämiseen.

Yhdistyksen kokouksia koskevat periaatteet on esitetty liitteessä 2.

5 Menettely kilpailuoikeuden vastaisen toiminnan varalle

Jos Suomen Satamat ry.:n henkilöstöön kuuluva, yhdistyksen jäsen tai muutoin yhdistyksen toimintaa osallistuva havaitsee kilpailulain vastaista toimintaa joko Suomen Satamat ry.:n toiminnassa tai yhdistyksen jäsenten välillä, tulee toiminnasta protestoida välittömästi ja poistua kokouksesta tai tilaisuudesta. Jos kyse on virallisesta kokouksesta, puheenjohtajaa tulee pyytää kirjaamaan protestointi ja poistuminen. Kilpailulainsäädännön vastaista toimintaa koskevasta havainnosta tulee ilmoittaa Suomen Satamat ry.:n toimitusjohtajalle tai hallituksen puheenjohtajalle.

Lisätietoa:

KKV: Toimialayhdistykset - Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Tätä ohjetta laadittaessa on käytetty mallina EKn sekä Suomen Tilintarkastajat ry.:n sisäisiä ohjeistuksia ja toimintaperiaatteita kilpailulainsäädäntöä koskien.

Liite 1: Muistilista - Mistä ei saa keskustella kilpailijoiden kesken?

Lähtökohta on, että kaikki luottamuksellisen tiedon vaihtaminen on kiellettyä.

Luottamuksellista on mikä tahansa informaatio, joka on tuotetta, jota ei ole saatavissa samalla tarkkuustasolla julkisista lähteistä ja jolla voi olla edes teoreettista vaikutusta yritysten kilpailu- ja markkinakäyttäytymiseen. Tällaisia tietoja vaihtamalla yritykset käytännössä poistavat tai vähentävät sitä epätietoisuutta, joka niillä yleensä on kilpailijoidensa tulevasta toiminnasta tai ratkaisuksista.

Suomen Satamat ry.:n järjestämissä kokouksissa tai niiden yhteydessä ei saa käsitellä luottamuksellisia tietoja.

Erityisen kriittisesti kilpailuviranomaiset suhtautuvat kaikkeen sellaiseen keskusteluun ja tietojenvaihtoon, joka koskee yritysten tulevaa tai viimeaikaista hinnoittelua.

Sallittuja keskustelunaiheita ovat yleensä esimerkiksi seuraavat:

- elinkeinoelämän tai toimialan yleinen edunvalvonta viranomaisiin ja poliittisiin päättäjiin päin
- työmarkkina-asiat
- aloitteet, lausunnot ja sääntelymuutokset
- työ- ja tuoteturvallisuus sekä ympäristönsuojelu
- kaikille avoimet tekniset standardit
- koko alan laadunvalvonta
- koulutus.

Kiellettyä on keskustella esimerkiksi seuraavista aiheista:

- hinnat (esimerkiksi raaka-aineiden ostohinnat tai tuotteiden myyntihinnat);
- hintaan vaikuttavat tekijät (esimerkiksi onko hinnoitteluperusteena tuntihinnoittelu tai kokonaishinta), hintakomponentit jne.
- tiedot, joista hintoja voi päätellä (esimerkiksi kustannusrakenne ja/tai tuottotavoite)
- myyntialueet
- hankintalähteet tai ostoalueet
- osto- tai myyntimäärät
- markkinaosuudet
- tuotantotavoitteet, investoinnit, tuotantolaitosten seisokit ja käyntiasteet
- varastotilanne
- kustannusrakenne
- asiakkaat ja niiden ostokäyttäytyminen
- luottoehdot, takuuajat
- hyödykkeiden toimittajat ja niiden myyntiehdot
- tulevat tai annetut tarjoukset
- suhtautuminen tiettyyn asiakkaaseen tai asiakasryhmään, tavarantoimittajaan tai tavarantoimittajaryhmään tai kolmanteen kilpailijaan
- muut luottamukselliset tekniset tai kaupalliset tiedot.

Nämä aiheet ovat kiellettyjä kaikessa kilpailijoiden välisessä kanssakäymisessä eli myös silloin, kun toimitaan toimialajärjestössä. Kielletyistä asioista ei saa keskustella kokouksissa, mutta niistä ei saa myöskään puhua muissa yhteyksissä kuten kokoustauoilla tai sosiaalisissa tapahtumissa, esimerkiksi illallispöydässä tai urheilutapahtumassa.

Liite 2: Hyvät kokouskäytännöt

Ennen kokousta:

- Kaikkia Suomen Satamat ry.:n kokouksia varten laaditaan esityslista.
- Esityslistoihin ei saa sisällyttää kiellettyjä aiheita (ks. liite 1).

Kokouksen aikana:

- Kokouskeskustelujen tulee pitäytyä esityslistassa yksilöidyissä asioissa.
- Jos kokouksessa käsitellään muita esille tulevia asioita, on huolehdittava siitä, etteivät keskustelut siirry kiellettyihin aiheisiin.
- Jos kokouskeskustelussa puhutaan kielletystä aiheesta, on kiellettyä aihetta koskeva puheenvuoro keskeytettävä välittömästi. Velvollisuus puuttua tilanteeseen on sekä kokouksen puheenjohtajalla että jokaisella osallistujalla. Tapahtunut on merkittävä pöytäkirjaan. Osallistujat voi vaatia tarvittaessa kokouksen keskeyttämistä tai poistua itse kokouksesta.

Kokouksen jälkeen:

- Kokouksesta laaditaan pöytäkirja, johon kokouksen kulku ja käsitellyt aiheet sekä se, ketkä ovat olleet paikalla, on selkeästi dokumentoitu.
- Osallistujana oikeutesi ja velvollisuutesi on tarkistaa pöytäkirja tai muistio ja informoida laatijaa kirjallisesti, mikäli se ei vastaa kokouksen kulkua.
- On tärkeää muistaa, että kilpailusääntöjä on noudatettava sekä muodollisissa että epämuodollisissa yhteyksissä. Kokouksen yhteydessä osallistujat käyvät usein epämuodollisia keskusteluja kahvitauolla, lounaalla tai illallisella. Näissäkään keskusteluissa ei saa käsitellä kiellettyjä aiheita.